

Är det rimligt att anta att straff kan motverka doping? Givet att idrott bör ske på lika samt på förhand definierade villkor diskuteras ofta på vilket sätt man bör hantera eventuella effekter som doping kan ge upphov till. Företrädelsevis existerar två alternativ till legalisering, dels ett fortsatt förbud eller dels en legalisering under kontrollerade former. *Förbudsförespråkaren* föredrar förbud framför kontrollerad legalisering. Enligt förespråkaren är doping av varierande skäl normativt dåligt samtidigt som förhoppningen är att i största möjliga utsträckning minimera de effekter som doping ger upphov till genom avskräckande bestraffning. Förbudsförespråkaren förutsätter därför att det finns tillräckligt välfungerande och etiskt godtagbara straff som kan eliminera dopingens effekter. *Förbudsmotståndaren* föredrar en kontrollerad legalisering framför ett fortsatt förbud. Motståndaren lägger ingen vikt vid dopingens normativa aspekter utan förutsätter att det kan finnas straff som är tillräckligt välfungerande i syfte att eliminera dopingens effekter i tillräckligt god utsträckning men menar samtidigt att de antingen är oetiska eller ekonomiskt oförsvarbara. Ett exempel på ett ekonomiskt oförsvarbart alternativ vore att utrusta alla elitidrottare med en personlig assistent som följer idrottaren dygnet runt och kontrollerar att personen inte dopar sig. Ett oetiskt alternativ vore att utrusta idrottaren med en gps-sändare och/eller ett inopererat datachip, något som sjukamperskan Carolina Klüft föreslagit (*Aftonbladet* 2007-12-19).

Jag vill först och främst slå fast att jag inte kommer att diskutera doping i normativt hänseende. Huruvida doping är normativt önskvärt eller inte överlämnar jag till andra frivilliga att diskutera. Syftet är i stället att analysera huruvida man inom ramen för existerande straffteorier skulle kunna utforma ett tillräckligt avskräckande dopingförbud med avsikt att eliminera dopingeffekter men som är varken oetiskt eller ekonomiskt oförsvarbart (för en översikt av argument om framtida dopingpolicies, se David Hoff och Bo Carlsson 2005, s. 42–5 och Torbjörn Tännsjö och Claudio Tamburrini 2000).

1. AVSKRÄCKNING

Straff inom idrott verkar genom avskräckning, en form av det preventiva straffidealet. Avskräckningens syfte är göra brottet (i denna artikel detsamma som doping) irrationellt genom att manipulera de incitament som ligger till grund för brottets uppkomst. I idrottens fall handlar det om att kostnaden av att ertappas dopad skall överstiga den vinst som dopingen potentiellt kan generera. Detta skall avskräcka idrottare från att dopa sig överhuvudtaget (Tamburrini 1992, s. 12).

Det betyder att straff inom avskräckningsidealet bygger på två element. Idrottarens *rationella val* samt det *hot om straff* som föreligger om hon ertappas som fuskare. Det innebär att idrottaren antas överväga rationellt om det är värt att dopa sig. Potentiella positiva effekter av idrottsframgång (t.ex. social och ekonomisk status, subjektiv upplevelse) står i relation till eventuella effekter från negativa faktorer såsom *straffets hårdhet* och *sannolikheten att ertappas* (Tamburrini 1992, s. 19–20). Givet att straffet är avskräckande borde en ökning av straffets hårdhet och/eller sannolikheten att ertappas, allt annat lika, leda till mindre doping.

1.1 INVÄNDNINGAR

Kan den straffteoretiska bas som avskräckningsidealet utgör eliminera doping eller är det en otillräcklig grund? Det senare alternativet skulle innebära att vi antingen måste vända oss mot ett annat straffideal eller ge förbudsmotståndarna rätt; eliminering av dopingeffekter främjas av kontrollerad legalisering.

Den straffbas jag avser består av avskräckning kombinerat med ”inlåsning”. Inlåsningen (avstängningen) verkar då främst i avskräckande syfte. Det eftersom förövaren endast fråntas sin rätt att delta i idrottstävlingar, dvs. en specifik del av personens frihet, inte personens möjlighet att leva i frihet som sådan. Jag analyserar fem potentiella invändningar som kan anföras mot avskräckningsidealet, två empiriska och tre moraliska. Hållbarheten i invändningarna avgör om avskräckningsidealet på teoretisk grund kan antas eliminera doping.

För det första kan anföras att avskräckningsidealet inte avskräcker tillräckligt mycket. Det innebär att antingen straffets hårdhet och/eller sannolikheten att ertappas inte är tillräckligt kostsamma poster i idrottarens rationella övervägning (Tamburrini 1992, s. 20–28).

Vad gäller idrott torde detta kunna vara sant. Förlust utifrån straffets hårdhet kan aldrig korrelera i tillräcklig utsträckning med förväntad vinst av icke ertappad doping. En idrottare är en jämlik medborgare som alla andra. Den har rätt till samma levnadsstandard och levnadsförutsättningar som vilken annan medborgare som helst. En idrottare som

vinner fördel genom doping, inte ertappas och blir en av de bästa i sin gren erhåller en enorm vinst i termer av levnadsstandard och social status. Skillnaden mellan betraktare och utövare är i dagens idrott enorm både vad gäller social och ekonomisk status. Det får betydelse för straffets funktion.

En dopad idrottare som ertappas lär förlora social status. Samtidigt är sannolikheten stor att han bibehåller hela eller delar av den ekonomiska status han erhållit i jämförelse med "vanliga medborgare". Att ertappas dopad gör således att idrottaren förlorar social och ekonomisk status i jämförelse med vad han skulle kunna få i framtiden om han inte ertappades. Emellertid har idrottaren vunnit, möjligtvis inte socialt men åtminstone ekonomiskt i jämförelse med vad han haft om han inte dopat sig från första början. Potentiell vinst överstiger den förlust som en ertappning kan rendera. Det innebär att skillnaden mellan positiv och negativ post inte kan korrelera fullt ut. Inte ens om straffets längd utökas maximalt till att bestå av livstids avstängning. Detsamma gäller sannolikheten att ertappas eftersom doping inte per automatik medför att fuskaren ertappas. Det finns alltid en möjlighet att undgå regelverket.

Avskräckningen tycks i rådande system inte kunna avskräcka tillräckligt mycket. Skälet står att finna i en empirisk korrelation som emellertid påvisas i filosofiskt avseende. Innebörden är att invändningen försvagar avskräckning som straffideal inom idrott.

För det andra kan anföras att straffet är illegitimt om individen agerar irrationellt (Tamburrini 1992, s. 29–36). Irrationalitet är inte fallet vad gäller doping inom idrott. Idrottaren är rimligen varken förgiftad eller utför oinformerade beslut. Snarare är motsatsen det korrekta eftersom idrottaren med all sannolikhet är mycket väl medveten om sitt agerande, oavsett om han eller hon står under yttre påverkan eller inte. Avskräckning som ideal försvagas inte av invändningen.

För det tredje kan avskräckningsidealet legitimera att oskyldiga straffas i syfte att avskräcka andra individer från att begå brott. Det skulle innebära att en "ren" idrottare straffades med syfte att avskräcka andra potentiella förövare från att begå brott (Tamburrini 1992, s. 36–41).

Att oskyldiga straffas är direkt omöjligt vad gäller doping. Det eftersom straff förutsätter bevis i form av substans i kroppen i kombination med att det finns konsensus (t.ex. WADA, internationella idrottsförbund) om att varje individ alltid är strikt ansvarig för att den inte har förbjudna preparat i kroppen. Det innebär emellertid att oskyldiga idrottare (om de faktiskt är dopade av misstag, har blivit lurade och/eller hotade) med substanser i kroppen kan dömas till straff. Men eftersom ansvarsaspektens är strikt betraktas de likväl som skyldiga.

En idrottare kan aldrig straffas i syfte att avskräcka andra idrottare

från att dopa sig i framtiden givet att densamma saknar förbjudna substanser i kroppen. Det innebär att avskräckning som ideal inte försvagas av invändningen.

För det fjärde kan anföras att avskräckningsidealet kan leda till oproportionerligt hårda straff med syfte att verka avskräckande i större utsträckning. Viktimiseringen innebär samtidigt att en proportionell straffskala kan motverka avskräckningsidealet då proportionaliteten skulle kunna reducera straffets effektivitet. Avskräckningsidealet torde därför förespråka längre samt mer inhumana straff (Tamburrini 1992, s. 42–60).

Här finns två problem. För det första. Den potentiella vinsten inom dagens elitidrott är i många fall så pass stor att ertappningsrisken och straffets längd måste ökas samt förlängas markant för att överhuvudtaget kunna göra utfallet av idrottarens kalkyl avskräckande. Av de två möjligheterna, hårdhet och sannolikhet, kan enbart en ökning av straffets längd rendera viktimisering givet att dopingtesternas utformning inte förändras till att exempelvis efterlikna den "personliga assistenten" som nämndes ovan.

Idag utdöms i de flesta idrottsgrenar 2–4 års avstängning vid doping. Ertappas idrottaren en andra gång utdöms livstids avstängning. Med längden av en idrottskarriär i åtanke skulle en kritiker hävda att straffet (2–4 år) är oproportionerligt långt och saknar motstycke inom andra professioner varför idrottaren är viktimerad med avseende på straffets längd. Det är emellertid inte ovanligt inom andra professioner att längre yrkesförbud utdöms (t.ex. advokater, läkare, arbeten med ekonomiska förhållanden) vid tillräckligt grova oegentligheter, varför densamma torde kunna gälla även inom idrott. Trots att man inom andra professioner arbetar längre (40 år?) torde en tidsbestämd avstängning inom idrotten inte vara oproportionerligt hård, även om man betänker förövarens förhållandevis korta idrottskarriär (10 år?). I synnerhet inte då idrottaren är medveten om regelverket på förhand samt att två års avstängning är ekvivalent med åtta års civilt yrkesförbud med avseende på professionernas respektive längd. Är idrottskarriären längre än tio år, vilket inte är orimligt att anta, är straffet dessutom än mildare.

Mer viktimisering uppstår emellertid vid en andra förseelse då livstids avstängning faller ut och raderar idrottarens möjlighet att i framtiden utöva samma idrott på elitnivå. Återigen är dock detta enligt rådande regelverk varför vi inte kan tala om en ökad risk för viktimisering, snarare är viktimiseringen redan en realitet som ingår i dagens verklighet. Vidare relateras straffet enbart till förövarens idrottsprestation, inte dess civila situation, varför hårdheten enbart avser en avgränsad sfär (låt vara en mycket betydelsefull sfär) i personens liv.

Maximeras straffet däremot genom att livstids avstängning utdöms redan vid första förseelsen kan vi rimligtvis tala om en risk för att straffet är oproportionerligt hårt och att idrottaren därmed på goda grunder kan antas bli viktimerad. I synnerhet om idrottaren har förbjuden substans i kroppen men intagit det på ett sätt den inte själv kan ansvara för. Men även vid rationellt kalkylerad doping. Risk för viktimering torde även gälla om tidsbestämda straffets längd ökas markant vid första förseelsen.

Sammantaget innebär resonemanget att nuvarande straffskala med tidsbestämda avstängningar vid första samt livstids avstängning vid andra förseelsen inte torde rendera viktimering. Förutsättningen är att dagens straffskala är legitim, något jag här tar för givet. Alltför långa alternativt maximala straff vid första förseelsen renderar motsatsen.

För det andra. En kritiker kan anföra att bestraffning tillämpas ojämnt mellan förövare inom olika idrottsgrenar givet att den förväntade karriärens längd skiljer sig åt. En golfare har exempelvis möjlighet till en längre karriär (25 år?) än vad en sprinter har (10 år?) varför ett tidsbestämt straff är hårdare för den senare.

Straffskalans varierande hårdhet mellan olika idrotter är dock irrelevant eftersom straffet främst syftar till att eliminera dopingeffekter gentemot andra idrottare inom respektive idrottsgren. Inte desto mindre är den olikhet inför lagen som tidsaspekten genererar problematisk. Men inte med avseende på avskräckningssyftet inom idrottsvärlden utan på rättssäkerhet i generell mening. Snarare implicerar olikheten givet att det rådande tidsstraffet inte är viktimerande i den kortare av karriärerna att längre straff skulle kunna introduceras i de idrotter där karriären sträcker sig över förhållandevis lång tid med syfte att utjämna den relativa längden utan att samtidigt viktimeras idrottarna.

Om straffets hårdhet varierar i absoluta tal mellan idrotter men är ekvivalent i relativ bemärkelse inom idrotter samtidigt som det inte viktimerar idrottaren civilt är kritiken missriktad. Avskräckning som ideal torde därför inte försvagas av den andra invändningen. Vad gäller den första invändningen kan idealet försvagas såvida längre straff föreslås utan att brottet antar grövre karaktär. Givet att straffet inte görs hårdare med avseende på längd försvagas inte idealet.

Avslutningsvis kan anföras att avskräckningsidealet står i strid med en persons autonomi. Det skulle innebära att personen inte tillåts agera utifrån (i) egna önskemål, (ii) moraliska överväganden eller att han blir (iii) behandlad som ett medel och inte ett mål i sig självt (Tamburrini 1992, s. 60–73).

Vad gäller idrott så gäller den första aspekten alla andra straffideal också. Oavsett hur stor önskan idrottaren har att dopa sig står dess brottsliga aspekt opåverkad.

Den andra aspekten kan innebära att idrottaren förvägras att handla utifrån sina individuella moraliska överväganden. Idrottaren erkänner emellertid dopingförbudet vid deltagande i sanktionerade tävlingar. Avskräkningsidealet kan därför strida mot idrottarens moraliska överväganden (t.ex. idrottaren anser att doping är bra men accepterar reglerna för att få delta), men enbart på ett sätt som idrottaren accepterar i övrigt för att få delta. Idrottaren är autonom inom idrottssfären under förutsättning att hon accepterar de regler som är gällande.

Den tredje aspekten träder i kraft då idrottaren används som medel i syfte att avskräcka andra från att dopa sig. En bestraffad idrottare är ett medel i syfte att uppnå ett annat mål, i det här fallet eliminering/reduktion av doping. Vederbörandes påtvingade öde syftar till att avhålla andra från att gå samma väg till mötes. Men då bestraffning förutsätter substans i kroppen i kombination med idrottarens eget ansvar är följden att ingen oskyldig aktör kan bestraffas. Det innebär att bara straffade idrottare betraktas som medel i syfte att uppnå målet. Idrottaren är dessutom enbart ett medel under tiden hon är avstängd. Om och när hon återkommer efter avstängningen betraktas hon återigen som ett mål i sig själv på samma grunder som övriga idrottare; en grupp individer som aldrig kan betraktas som medel givet att de inte ertappas dopade.

Sammantaget är innebörden att avskräkningsidealet inte tycks strida mot någon av de tre formerna av personlig autonomi. Avskräkning som ideal försvagas inte.

Sammanfattningsvis försvagas avskräkningsidealet inte av de fem invändningarna förutom på en punkt. Det är inte tillräckligt avskräckande. Samtidigt konstaterar jag att idealet riskerar att viktimisera idrottaren och därmed underminera avskräkningsidealet givet att bestraffningen görs hårdare i termer av längre alternativt maximala straff vid första dopingförseelsen. Vi ser en logisk motsättning. Avskräkningsidealet behöver hårdare straff för att verka tillräckligt avskräckande, något som i sin tur riskerar att viktimisera idrottaren och göra avskräkningsidealet illegitimt.

Avskräkningen kan emellertid också göras starkare genom att öka risken att ertappas. Med obegränsade tillgångar samt utrymme för etiskt diskutabla metoder skulle det vara möjligt. Testmetoderna kan exempelvis förbättras och förbättra möjligheterna att ertappa dopade idrottare. Men samtidigt skulle det, i intuitivt avseende, förutsättas en markant förbättring vad gäller denna aspekt för att avskräkningseffekten skulle bli märkbart större. Jag låter därför konstanthålla sannolikhetsaspekten av problematiken och fokusera mitt argument på straffets hårdhet.

Kan ”kostnadsposten” i idrottarens rationella kalkyl ökas i syfte att förstärka den negativa posten och effektivisera avskräkningen? Kan av-

skräckningsidealet göras mer avskräckande utan att samtidigt förlora sin legitimitet?

2. ERSÄTTNING

Vi bör titta bortom avskräckningsidealets kombination med inlåsning genom avstängning. Kan detta rådande straffideal *kombineras* med ett ersättande ideal finns möjligheten att avskräckningseffekten görs tillräckligt effektiv. Är denna lösning möjlig?

Syftet med ersättningsidealet är vanligtvis att förövaren ersätter offrets/offrens förlust. Det betyder i realiteten att förövaren bibehåller sin frihet och att straffet består av antingen materiell (svagt ersättningsideal) och/eller kroppslig ersättning (starkt ersättningsideal) (Tamburrini 1992, s. 212–215). Så är inte fallet här. Avsikten är i stället att ersättningen från förövare till offer tillfogas redan existerande straffskala i syfte att öka avskräckningsmekanismen i rådande straffideal. Men är ersättningsidealet förenligt med avskräckningsidealet i samband med dopingbrott?

2.1 INVÄNDNINGAR

Återigen finns fem invändningar, tre praktiska samt två moraliska. För det första kan anföras att det är osannolikt att nå ersättande straff som är godtagbara för båda parter. Oavsett om de förhandlas fram mellan parterna eller definieras av en objektiv aktör (Tamburrini 1992, s. 223–224). Möjligheten att skapa straffets form borde stå oberoende av rådande straffideal. Kan straff nås genom rättsvetenskapliga överväganden under andra straffideal torde detsamma gälla även ersättningsidealet. Ersättning som ideal försvagas inte av invändningen.

För det andra kan anföras att välbärgade personer inte bestraffas i samma utsträckning som mindre välbärgade individer (Tamburrini 1992, s. 225–239). Vad gäller idrott kommer ersättningen ofta vara stor. Det ger upphov till skillnader i straffets hårdhet. Men om ekonomisk vinning varierar kraftigt mellan idrotter så är den tämligen ekvivalent mellan idrottare inom samma idrottsgren. På så vis tillhör alla idrottare ”samma gemenskap”. Om fuskare straffas i paritet till vad de erhållit genom den idrott som de har praktiserat är invändningen bemött.

Ersättningen innebär emellertid att straffet görs hårdare. Inte genom längre utan bredare straff där ytterligare en form inkluderas, ersättningen. Det föranleder en risk för viktimisering. Betänker vi återigen den civila sfären är det inte ovanligt att brottslingar ersätter den eller de offer som deras varierande brott riktats mot. Detsamma torde kunna gälla inom idrottsvärlden. Ytterligare en invändning skulle då kunna vara att er-

sättningsidealets avskräckning är beroende av vilken idrott (gemenskap) som avses. Friidrott skulle exempelvis vara väsensskilt från orientering, varpå ersättningsidealet skulle verka mer avskräckande i det förra än det senare. Men frågan är om det är relevant för det avskräckande syftet eftersom doping rimligtvis inte torde vara lika frestande inom orientering som inom friidrott. Sammantaget torde ersättningsidealet inte försvagas av invändningarna.

För det tredje kan anföras att förövaren inte kan kompensera offren. De kan antingen vägra eller hävda att de inte har möjlighet att ersätta sitt offer (Tamburrini 1992, s. 231–235). Om ersättningen är materiell kan vi utesluta att förövaren inte skulle kunna ersätta sitt/sina offer. De medel som förövaren erhållit genom sitt idrottande utgör den ”pott” som ersättningen kan tas ifrån. Det inkluderar prispengar samt sponsor-medel (etc.) som direkt kan kopplas till förövarens idrottsprestation. En distinktion måste göras mellan medel som kan och som inte kan relateras till förövarens idrottande. Saknas denna distinktion, som lär vara diffus, blir straffet oproportionerligt hårt varpå viktimisering kan träda i kraft. Ersättningsklausulen tillfogas straffskalan på förhand och ställs ekvivalent med övriga former av straff (vanligtvis avstängning). Om straffskalan reformeras på detta vis torde vägran av ersättning självregleras. Att på förhand vägra acceptera en ersättningsklausul skulle kunna indikera att idrottaren är en potentiell föröväre. Förutsättningen är att ersättning likställs med inlåsningsvad gäller mekanismer inom avskräckningsidealet.

En invändning som bör tas i beaktning vore att idrottarna agerade i kombination med bulvaner vars syfte vore att dölja vilka inkomster varje idrottares ”pott” skulle inkludera. Det är problem som skulle kunna finna sin lösning genom att de berörda idrottsorganen höll kontroll över vart och till vem prispengar osv. utbetalas.

En ytterligare invändning skulle vara att ersättningen inbegrep även kroppslig ersättning. Då skulle en situation sannolikt kunna uppstå där förövaren inte kan eller vägrar att ersätta offret/offren. Även om den tycks kunna ersätta sitt offer, exempelvis genom träningshjälp, är det rimligt att tro att förövaren inte kan göra det i tillräcklig utsträckning. Ersättningsidealet är således enbart förenligt med dopingbrott i termer av det *svaga ersättningsidealet* där materiell ersättning är grunden. Om enbart det svaga ersättningsidealet avses försvagas inte invändningarna detsamma.

För det fjärde kan anföras att ersättning inte kan återgälda offrets skadade rättvisepufffattning. Det kan dels aktualiseras om offret uppfattar sig som utnyttjat av förövaren då denne har begått ett brott. Det kan också aktualiseras om offret förlorar tilltro till samhällets värderingar samt skyddandet av varje individs legala rättigheter (Tamburrini 1992, s. 236–239).

Att offret blivit ett medel för förövaren vid doping kan inte åberopas. Den förövare som dopar sig agerar självständigt utan andra idrottares inblandning. Att andra idrottare skulle utnyttjas som medel i syfte att förövaren skall uppnå sin målsättning kräver att förövaren specifikt använder de andra idrottarna och/eller deras tillgångar i denna strävan. Men doping sker genom raka motsatsen i det fördolda varför en annan idrottare aldrig kan vara ett medel under förövarens tvång.

Att ersättning inte skulle kunna återgälda ett offers förlorade förtroende för straff som institution är möjligtvis sant. Förutsättningen torde vara alltför låga ersättningsnivåer. Men det är irrelevant i det här fallet eftersom ersättningen syftar till att förstärka straffets avskräckande effekt och inte att avhålla från straff i sig. Därmed måste ersättningen vara i paritet till att på goda grunder faktiskt kunna fungera avskräckande. För att ersättningsidealet skulle underminera offrens tilltro till rättssystemet istället för att stärka detsamma krävs en misslyckad logisk saltomortal, eller oerhört låga ersättningsnivåer. Innebörden är att ersättningsidealet inte försvagas av invändningen.

Avslutningsvis kan anföras att ersättningsidealet inte kan återgälda samhällets försämrade rättsuppfattning. En konsekvens av brott. Med detta avses att ett brott inte enbart direkt påverkar offret utan att det även har indirekt påverkan på samhällets övriga medborgare. Konsekvensen är att förövaren genererar primär och sekundär skada varpå han bör bestraffas för båda. Ersättningen kan i det här fallet endast stå i paritet med den primära skadan, varpå ersättningen för den sekundära skadan måste bli ”traditionell bestraffning”, exempelvis genom inlåsning (Tamburrini 1992, s. 242–248).

Men vad gäller idrott renderar doping endast primär skada. Skälet är att fusket genererar lika stor effekt gentemot alla idrottare vilket gör att den sekundära aspekten elimineras. Alternativet skulle vara om fusk sker i en tävling där deltagarantalet är begränsat. Motståndarna skulle då uppleva direkta effekter medan övriga idrottare i samma gren (de som inte deltog i den aktuella tävlingen) skulle uppleva indirekta effekter. Dessa effekter skulle då vara i form av minskad tillit till andra idrottare. Så är säkerligen verkligheten beskaffad när en förövare ertappas som dopad. Men det betyder inte desto mindre att alla dopingens alla effekter är direkta. Det eftersom idrottsgrenens alla deltagare kan betraktas som ekvivalenta inför de effekter som doping genererar även om de inte deltar i samma tävling som förövaren ertappas.

Det innebär att det inte existerar sekundär skada, varför ersättningen inte behöver kompletteras med ett ”traditionellt straff” för att kunna vara proportionerligt i jämförelse med brottets omfattning. Snarare kan vi konstatera att ersättnings omfattning relaterar till avskräcknings-

syftet och inte till brottets primära samt eventuellt sekundära skada. Det innebär att ersättningen inte behöver kompletteras med traditionella former av straff eftersom det är den traditionella formen av straff som kompletteras med ersättning. Resultatet är att ersättningsidealet inte försvagas av invändningen.

Vi ser att ersättningsidealet inte undermineras av de fem invändningarna. Det tycks finnas förutsättningar för att idealet skall kunna tillfogas det rådande avskräkningsidealet inom idrotten och göra avskräknings-effekten mer avskräckande. Förutsättningen är att vi vänder oss till det svaga ersättningsidealet med fokus på materiell ersättning. Om sammanfogningen faller väl ut har avskräkningsidealets svaga punkt, att det inte avskräcker tillräckligt mycket, förstärkts i teoretisk mening. Om detta fungerar mer avskräckande och i praktiken eliminerar doping är en fråga som därefter kan mätas empiriskt. Förutsättningen är att det nykomponerade idealet realiseras i verkligheten. Först måste vi dock se hur det praktiskt skulle kunna fungera.

3. LÖSNING

Avskräkningsidealet kan inte förstärkas vad gäller straffens hårdhet i termer av längd då det riskerar att rendera en viktimisering att idrottaren vilket skulle göra avskräkningsidealet illegitimt. Vidare tycks ersättningsidealet inte bara vara förenligt med straff för brott (doping) inom idrott. Det bör även stå i linje med förövarens egen ansvarighet av sitt övervägda val att dopa sig. Om ersättning i svag bemärkelse, genom tillgångar som relateras till idrottsprestationen tillfogas denna realitet torde avskräkningen förstärkas i termer av straffets hårdhet. Om avskräkningen fungerar avskräckande är konsekvensen att omfattningen av doping minskar.

Delar av genomförandet har redan antytts. Ett mer konkret förslag skulle lämpligen kunna ha följande förslag i åtanke. Ansvarig idrottsinstitution (exempelvis WADA, World Anti-Doping Agency) bör slå fast att doping renderar *avstängning samt ersättning till förövarens offer* i straffskalan som avser doping. Offren utgörs av de övriga idrottare som inbegrips i idrottsgrenen. Ersättningen kan ej ske mellan utan enbart inom idrottsgrenar och bör vara av materiell karaktär. Ersättningen borde korrelera med den förlust av materiellt välstånd som övriga idrottare upplever som en konsekvens av en eller flera förövarers doping. Ersättningen måste relateras till de tillgångar som förövaren erhållit utifrån vederbörandes idrottsprestation. Ersättningen får inte överstiga detta, allt för att undvika att straffet blir viktimisierande. Det innebär att medel som kan härledas till både prispengar och ”sponsring” bör inkluderas.

Vad gäller vilka ekonomiska medel som avses torde distinktioner inom ett kortare tidsperspektiv vara förhållandevis enkla att upprätta eftersom vare sig arrangörer och/eller sponsorer rimligen kan vara intresserade av att kopplas samman med fuskande atleter.

Däremot kan (och lär) det bli problematiskt vad gäller vilka materiella tillgångar som skall tilldelas vilka offer om en förövare ertappas i efterhand. En lösning på detta problem torde dock kunna nås på ett tillfredsställande sätt, utan att förslagets grundläggande beståndsdelar undermineras. Ersättningen får inte använda materiella tillgångar utanför idrotten då det skulle göra straffet oproportionerligt i förhållande till brottets omfattning. En person som fuskar inom idrott får inte straffas (genom ersättning) på så sätt att han/hon hamnar på en lägre nivå än vad den skulle ha haft om den inte idrottat på elitnivå. Därmed undgår ersättningsidealet att viktimisera förövaren, även då straffet skärpts vad gäller hårdhet.

Ett ytterligare problem är vilka idrottare som klassificerar sig för att erhålla ersättning när en förövare ertappas. Dels i tid, som antydde ovan, och dels i rum. Ersättning i efterhand borde kunna härledas utifrån samma principer som samtida ersättning, med skillnaden att de appliceras i efterhand.

Förutsättningen för offrets anspråk på ersättning är dess förlorade ekonomiska status. Ersättningen från förövaren kan korrelera direkt eller procentuellt med offrens respektive anspråk. I praktiken kommer dock sannolikt offrens sammanlagda anspråk överstiga förövarens tillgångar. Vilken fördelningspraktik som då skall vara gällande är upp till vederbörande organ att besluta.

Regelverket kan hållas inom idrottsrörelsen genom att ersättningsklausulen utformas av idrottsliga instanser. Det inbegriper val av fördelningsmetod. Att delta i idrottstävlingar, där klausulen inkluderas, förutsätter därför acceptans av rådande regelverk. Konsekvensen är att idrottsrörelsen torde kunna tillfoga ersättningsidealet till avskräckningsidealet, utan att det förutsätter hjälp av civilrättsliga instanser. Det innebär att idrottsrörelsens autonoma beslutsfattande bibehålls (ett av de största problemen med dagens antidopingpolicy, se Hoff och Carlsson 2005, s. 37,) utan att förövarens rättsäkerhet försämras till förmån för en effektiviserad antidopingpolicy. I synnerhet eftersom den hårdare bestraffningen även fortsättningsvis träder i kraft först efter ett ertappande.

4. SLUTSATS

Förbudsmotståndarnas argument, att det är praktiskt omöjligt att avskaffa doping genom straff utan att antingen använda oetiska eller ekonomiskt oförsvarbara metoder, kanske inte är hållbart. I det argument

som presenteras i denna text tillfogas ersättningstanken till rådande avskräckande straffideal med syfte att förstärka avskräckningens effekt. Idén är att förövarna i tillägg till redan existerande straffskala också ersättes offeren i materiellt avseende.

Argumentet är inte ett empiriskt utan filosofiskt varför vi i nuläget endast kan konstatera att det är etiskt godtagbart samtidigt som det fungerar logiskt väl i teoretiskt avseende. Samtidigt är argumentet intuitivt korrekt även i empiriskt hänseende. I vilken grad en revidering av straffidealet i realiteten också kan eliminera doping återstår att se. För att tyda dess reella effekt på dopingproblematiken måste förslaget testas i verkligheten.

Givet att argumentet faller väl ut i verkligheten och doping elimineras som en konsekvens av straffets ökade hårdhet har vi funnit ett alternativ till dopingförbudsmotståndarens argumentation. Det skulle innebära, om förhoppningen är att eliminera eller åtminstone reducera dopingeffekter, att förutsättningen inte är en kontrollerad legalisering av doping. På teoretisk basis tycks man i avskräckande syfte kunna eliminera doping även genom att introducera hårdare straff. Huruvida hårdare straff är rätt väg att gå med förhoppning om att eliminera dopingeffekter är upp till idrottsvärldens beslutsfattare att avgöra.

LITTERATUR

- Aftonbladet. 2007-12-19. Klüft föreslår datachip mot doping, se <http://www.aftonbladet.se/sportbladet/friidrott/article1490770.ab>.
- Hoff, David och Bo Carlsson. 2005. *Doping- och antidopingforskning, en rättssociologisk inventering av samhälls- och beteendevetenskaplig forskning och publikationer*. FoU-rapport 2005:1. Stockholm: Riksidrottsförbundet.
- Tamburrini, Claudio Marcello. 1992. *Crime and Punishment?* Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Tännsjö, Torbjörn och Claudio Tamburrini (red.). 2000. *Values in Sport: Elitism, Nationalism, Gender Equality and the Scientific Manufacturing of Winners*. London: Taylor & Francis.
- WADA-Code 2007, se <http://www.wadaama.org/en/dynamic.ch2?pageCategory.id=250>.